

УДК 336.67

Р. Б. СОКОЛЬСЬКА¹, В. Д. ЗЕЛІКМАН¹¹ Національна металургійна академія України, пр. Гагаріна, 4, 49600, Дніпропетровськ, Україна

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

На основі досліджень підходів до формування та аналізу фінансових результатів розроблена модель формування фінансових результатів підприємства. Запропонована модель базується на багатофакторному підході, що надає можливості аналізу прибутку як результуючого показника, сформованого в результаті впливу багатьох факторів.

Ключові слова: фінансовий результат, види прибутку, види діяльності підприємства, доходи, витрати, собівартість продукції.

Постановка проблеми

Сучасні ринкові умови діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання обумовили важливість ефективного управління процесами отримання, розподілу та використання прибутку. Це вимагає створення моделі формування прибутку, яка б дала можливість дослідити якомога більше факторів, що впливають на його величину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На сьогодні у всьому світі проблемам формування та аналізу фінансових результатів приділяється достатньо велика увага. Зокрема широко відомі роботи таких спеціалістів, як Пол Хейне, І. О. Бланк, В. Я. Горфинкель, В. А. Швандар, Г. В. Савицька, А. Д. Шеремет та ін. [1 – 5]. Крім того, слід відзначити, що питання формування фінансових результатів відображаються і у законодавчих документах та нормативних актах, зокрема, у П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» [6] містить основні вимоги щодо розрахунку та фінансових результатів за видами діяльності підприємства.

Проте в літературних джерелах формування фінансового результату розглядається із врахуванням одного з видів його класифікації: за видами діяльності, за видами продукції, за центрами відповідальності та ін. Але ж комплексна модель формування фінансових результа-

тів, яка б надавала змогу поглибленого аналізу факторів, що на нього впливають в літературі практично відсутня.

Мета дослідження

Метою дослідження є розробка комплексної моделі формування фінансових результатів діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу

Модель формування фінансових результатів створювалася відповідно до системної класифікації прибутку [7]. Ця класифікація передбачає виділення видів прибутку, з одного боку, за параметром локалізації просторово-часових ознак складових виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання та, з іншого боку, за складом формуючих елементів та особливостями аналізу величини прибутку. У запропонованій моделі прибуток підприємства розглядається за масштабом суб'єкта виробничо-господарської діяльності. Але ж слід зауважити, що прибуток підприємства залежно від організаційної форми підприємства та особливостей його функціонування може складатися з прибутку підрозділів, тобто одна з моделей формування прибутку може мати такий вигляд: прибуток підприємства – це сума прибутку, що отримують його підрозділи.

У свою чергу прибуток підрозділів можна представити як різницю між доходами підрозділів та витратами підрозділів. Використання

такої моделі формування прибутку є доцільним, якщо підрозділи є відокремленими та їх доходи і витрати можна достовірно оцінити.

Крім того, прибуток, як відомо, формується за видами діяльності, тобто, якщо класифікувати прибуток за ознаками виробничо-господарської діяльності, що є причиною отримання прибутку, то можна сформувати таку модель: прибуток підприємства – це сума прибутку від звичайної та надзвичайної діяльності. У свою чергу прибуток від звичайної діяльності складається з прибутку від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, тобто прибуток підприємства – це сума прибутку від операційної, інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності. Така модель не може повною мірою використовуватися для управління прибутком і тому потребує деталізації.

Слід відзначити, що прибуток від операційної діяльності визначається як різниця між валовим прибутком та невиробничими витратами (адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати). Аналогічно визначаються прибуток від інвестиційної діяльності – як різниця між доходами та витратами від інвестиційної діяльності, прибуток від фінансової діяльності – як різниця між доходами та витратами від фінансової діяльності та, відповідно, прибуток від надзвичайної діяльності як різниця між доходами та витратами підприємства, які виникли внаслідок надзвичайних подій.

Отже, прибуток підприємства – це сума валового прибутку, доходів від інвестиційної діяльності, доходів від фінансової діяльності, доходів від надзвичайної діяльності за винятком невиробничих витрат, витрат від інвестиційної діяльності, витрат від фінансової діяльності та витрат від надзвичайної діяльності. При цьому, валовий прибуток – це різниця між доходом від реалізації товарів, робіт, послуг та собівартістю реалізованої продукції, а невиробничі витрати – це витрати на збут, адміністративні витрати та витрати від операційної діяльності.

Таким чином, прибуток підприємства ($\Pi_{\text{підпр}}$) – це сума доходів від реалізації продукції ($D_{\text{рп}}$), а також від інвестиційної ($D_{\text{інв}}$), фінансової ($D_{\text{фін}}$) та надзвичайної діяльності ($D_{\text{нзв}}$) за вирахуванням собівартості реалізованої продукції ($C_{\text{рп}}$), витрат на збут ($B_{\text{зб}}$), адміністративних витрат ($B_{\text{адм}}$), інших витрат операційної діяльності ($B_{\text{іно}}$), а також витрат від інвестиційної ($B_{\text{інв}}$), фінансової ($B_{\text{фін}}$) та надзви-

чайної ($B_{\text{нзв}}$) діяльності:

$$\Pi_{\text{підпр}} = D_{\text{рп}} - C_{\text{рп}} - (B_{\text{зб}} + B_{\text{адм}} + B_{\text{іно}}) + D_{\text{інв}} - B_{\text{інв}} + D_{\text{фін}} - B_{\text{фін}} + D_{\text{нзв}} - B_{\text{нзв}} \quad (1)$$

Така модель формування прибутку використовується у фінансовому обліку для складання форми 2 «Звіт про фінансові результати», але для цілей управління прибутком підприємства цю модель слід доповнити.

Необхідно врахувати, що дохід від реалізації продукції – це сума доходів, які отримує підприємство від реалізації різних видів продукції, а дохід від реалізації певного виду продукції – це добуток обсягу проданої продукції відповідного виду та ціни за одиницю продукції даного виду. У свою чергу, собівартість реалізованої продукції – це сума витрат на виробництво реалізованої продукції різних видів, яка розраховується як добуток обсягу проданої продукції відповідного виду та собівартості одиниці продукції даного виду.

Таким чином, прибуток підприємства – це різниця між сумою обсягу реалізації продукції певного виду, який помножено на ціну реалізації продукції певного виду, та сумою обсягу реалізації продукції певного виду, який помножено на собівартість реалізованої продукції певного виду, до якої додаються доходи від інвестиційної, фінансової, надзвичайної діяльності та вираховуються витрати на збут, адміністративні витрати, інші витрати від операційної діяльності, а також витрати від фінансової, інвестиційної діяльності та надзвичайних подій. Отже, формула (1) набуватиме вигляду:

$$\Pi_{\text{підпр}} = \sum(O_{\text{рп}i} \times \Pi_{\text{рп}i}) - \sum(O_{\text{рп}i} \times C_{\text{рп}i}) - (B_{\text{зб}} + B_{\text{адм}} + B_{\text{іно}}) + D_{\text{інв}} - B_{\text{інв}} + D_{\text{фін}} - B_{\text{фін}} + D_{\text{нзв}} - B_{\text{нзв}}, \quad (2)$$

де $O_{\text{рп}i}$ – обсяг реалізації i -го виду продукції; $\Pi_{\text{рп}i}$ та $C_{\text{рп}i}$ – відповідно ціна реалізації та собівартість одиниці продукції i -го виду.

Дана модель вже дозволяє виявити вплив таких факторів на прибуток підприємства, як обсяг реалізації, ціна і собівартість одиниці реалізованої продукції. Крім того, використання в моделі цін минулого періоду дозволяє позбутись впливу інфляції.

Наступним етапом деталізації моделі є ви-

значення собівартості одиниці продукції. Згідно з правилами бухгалтерського обліку собівартість одиниці продукції відповідного виду – це відношення виробничої собівартості та обсягу виробленої продукції відповідного виду. У свою чергу, виробнича собівартість складається з прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат та частини загальновиробничих витрат.

Враховуючи вище викладене, прибуток підприємства – це різниця сум додатку обсягу та ціни реалізації певного виду продукції та сум додатку обсягу реалізації та відношення виробничої собівартості до обсягу виробництва певного виду продукції, до якої додаються доходи від інших видів діяльності та вираховуються витрати на збут, адміністративні витрати, а також інші витрати від операційної діяльності та витрати від інших видів діяльності.

Таким чином прибуток підприємства може бути визначений за формулою:

$$\begin{aligned} \Pi_{\text{підпр}} = & \sum(O_{\text{прі}} \times Ц_{\text{прі}}) - \\ & - \sum(O_{\text{прі}} \times C_{\text{ві}} / O_{\text{ві}}) - (B_{\text{зб}} + B_{\text{адм}} + B_{\text{іно}}) + (3) \\ & + D_{\text{інв}} - B_{\text{інв}} + D_{\text{фін}} - B_{\text{фін}} + D_{\text{нзв}} - B_{\text{нзв}}, \end{aligned}$$

де: $C_{\text{ві}}$ – виробнича собівартість одиниці продукції i -го виду;

$O_{\text{ві}}$ – обсяг виробництва i -го виду продукції.

З наведеної моделі видно, що прибуток підприємства залежить від обсягів реалізації продукції, і від обсягів її виробництва, а саме – від їх співвідношення. Слід також відзначити, що формування виробничої собівартості залежить від системи обліку витрат, тобто модель формування прибутку може трансформуватись відповідно до особливостей обліку витрат в умовах конкретного підприємства.

З метою побудови моделі формування фінансових результатів підприємства потребують деталізації також доходи і витрати від інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності.

Доходи і витрати від інвестиційної діяльності складаються з доходів і витрат від інвестицій в асоційовані підприємства, від спільної діяльності, від інвестицій в дочірні підп-

приємства. Дохід від фінансової діяльності складається з доходів від одержання дивідендів та відсотків, а фінансові витрати пов'язані більшою частиною з виплатами відсотків по кредиту та витратами з фінансової оренди. При розрахунку доходів та витрат за фінансовою та інвестиційною діяльністю за різними операціями має враховуватись фактор вартості грошей у часі. Тому модель формування фінансових результатів може бути доповнена параметрами, які надають змогу враховувати вказаний фактор при аналізі та управлінні прибутком підприємства.

Надзвичайні доходи пов'язані з відшкодуванням збитків від надзвичайних подій, авитрати – з витратами від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій. Схематично описану модель наведено на рис. 1.

Наведена схема відображає запропоновану модель формування фінансового результату, яка дозволяє виділити основні фактори, що впливають на фінансовий результат підприємства за видами його діяльності та за видами реалізованої продукції.

Використання запропонованої моделі має удосконалити систему аналізу фінансових результатів, зокрема, для потреб управлінського обліку, та підвищити ефективність управління прибутком підприємства в цілому.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, на основі досліджень закордонного та вітчизняного досвіду з формування та аналізу фінансових результатів була запропонована модель формування фінансових результатів підприємства, яка базується на багатофакторному підході, що надає можливості системно і комплексно аналізувати прибуток як результуючий показник, що формується в результаті впливу багатьох факторів.

Предметом подальших розробок має стати створення інформаційного забезпечення для ефективного управління фінансовим результатом, на підставі дослідження, оцінки та аналізу факторів, що впливають на його формування.

Рис. 1. Модель формування фінансових результатів

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Хейне, П. Экономический образ мышления: пер. с англ. / П.Хейне. – М.: Каталаксия, 1997. – 704 с.
2. Бланк, И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – 3-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр, 2007. – 768 с.
3. Горфинкель, В. Я. Экономика предприятия / под ред. В. Я. Горфинкеля, В. А. Швандара. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 670 с.
4. Савицкая, Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – 4-е изд. – Минск : ООО «Новое знание», 2000. – 688 с.
5. Шеремет, А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 415 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати» [Електрон. ресурс] / Законодавство України // Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>
7. Зелікман, В. Д. Системна класифікація видів прибутку / В. Д. Зелікман // Матеріали за 8-а міжнародна научна практична конференція, «Ключові впроєкти в сучасній науці», - 2012. Том 11. Економіки. Софія. «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 32 – 35.

Р. Б. СОКОЛЬСКАЯ¹, В. Д. ЗЕЛИКМАН¹

¹ Национальная металлургическая академия Украины, проспект Гагарина, 4, 49600, Днепропетровск, Украина

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

На основе исследования подходов к формированию и анализу финансовых результатов разработана модель формирования финансовых результатов предприятия. Предложенная модель базируется на многофакторном подходе, что дает возможность анализа прибыли как результирующего показателя, сформированного в результате влияния многих факторов.

Ключевые слова: финансовый результат, виды прибыли, виды деятельности предприятия, доходы, затраты, себестоимость продукции

R. SOKOLSKA¹, V. ZELIKMAN¹

¹ National Metallurgical Academy of Ukraine, Gagarin Avenue, 4, 49600, Dnipropetrovsk, Ukraine

THE FORMING MODEL OF ENTERPRISES' FINANCIAL RESULTS

Grounded on investigation of approaches to the formation and analysis of financial results, the forming model of enterprises' financial results has been developed. The proposed model is based on a multivariate approach, which makes it possible to analyze the profit as a resulting indicator formed as a result of the many factors influence.

Keywords: financial results, profits types, enterprises activities types, revenues, costs, production costs

Надійшла до редколегії 18.09.2012.

Прийнята до друку 25.10.2012.